

praescivit peccatum, sed semper praescivit negationem peccati. c) Ideo vitanda sunt locutiones, quibus videtur enuntiari potestas *mutandi* praescientiam Dei; cum potius sit potestas ponendi hunc vel alium terminum, qui, quisquis sit, subest aeternae scientiae complectenti omne verum, ut quovis tempore obiective se habet. « Sed si in mea, inquit, potestate situm est mutare propositum, evacuabo providentiam, cum, quae illa praenoscit, forte mutavero. Respondebo, propositum te quidem tuum posse deflectere; sed quoniam et te id posse, et an facias quove convertas, praesens providentiae veritas intuetur, divinam te praescientiam non posse vitare, sicut potentis (patentis?) oculi effugere non possis intuitum, quamvis te in varias actiones libera voluntate convertas... Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis » Boëth. Consol. I. V. pros. 6. p. 1116. (1).

THES'S XLV.

Demonstratur in Deo scientia, quae media dici solet.

« Ex Scripturarum auctoritate, Patrum suffragio et universalis quodam christiana persuasione indubitatum est, ad obiectum infallibilis scientiae Dei pertinere actus, ad quos creata voluntas sub conditionibus actum primum constituentibus et cum actu secundo ex sese et suapte indole non infallibiliter nensis se ipsam libere determinatura esset, si conditions illae reapse ponerentur. »

Declaratio. Ea quae sub conditione futura sunt, non possunt esse veritates absolute necessariae, sed possunt solum esse veritates contingentes; proinde non possunt esse rerum essentiae per se spectatae, sed solum existentiae contingentium. Si quando ipsae necessariae veritates enuntiantur cum adnexa conditione, huiusmodi propositiones non sunt conditionatae nisi forma grammatica, vel quatenus non iam veritatem necessariam essentiae, sed adiunctum aliquod

(1) Absurdam habuerit notionem praescientiae Dei Ioannes Iahn (Introduct. in libros V. T. P. II. sect. II. §. 80.) affirmans, praedictiones calamitatum sequentium ex actionibus liberis debuisse esse obscuras, quia secus numquam fuissent impletae; homines enim ab actionibus praenuntiatis sibi cavissent; atque ita prophetiae evassissent fallaces! *

contingens enuntiant; ut quando dicitur: si circulus linea recta transeunte per centrum dividitur, segmenta sunt aequalia; si A est, non potest simul non esse. Porro ubi contingens existentia enuntiatur sub conditione, non intelligitur existentia, quae iam supponatur actu esse, et cuius solum enuntietur conditio vel causa itidem in actu, sub qua vel per quam illa est; huiusmodi enim propositiones non sunt conditionatae sed causales. Sermo igitur est de existentia contingente, quae non consideratur ut mere possibilis (haec enim pertinet ad rationem essentiae et veritatis necessariae), nec etiam ut posita iam in actu; sed quae infallibiliter actu foret, si actu foret aliqua alia res, quae propter hunc nexus antecedentis cum altera ut cum consequente vocatur *conditio*. Unde iuxta dicta in th. XL. non immerito a scientia simplicis intelligentiae et visionis etiam nomine distinguitur haec, de qua nunc disserimus, scientia existentiae contingentis, quae foret sub aliqua conditione.

Ut clarius distinguamus proprium huius scientiae obiectum, diversae praeterea rationes existentiae, quae sub conditione futura esset, considerandae sunt; quod obtinebimus facilis examinando indolem diversam propositionum, quibus veritatem existentiae conditionatae efferimus. Seponenda sunt a nostra disputatione, quae dicantur fore sub conditione, ubi nexus vel nullus vel necessarius est inter conditionem et conditionatum. Nam si nexus *nullus* est, neque est conditio et conditionatum; et proinde non est cognoscibile sub conditione futurum, quia conditio revera non est. Sic in propositione: si Hierius docebit rhetoricae Romae, Ambrosius eligetur Episcopus Mediolani; electio Ambrosii poterit cognosci vel possibilis, vel absolute futura, vel futura sub conditione aliqua et futura tum, quando Hierius docebit Romae, non tamen erit cognoscibilis sub hac velut conditione, quae conditio non est, secus falsum cognosceretur. Si autem nexus est *necessarius*, scientia conditionati revocatur ad scientiam simplicis intelligentiae; in ipsa enim comprehensione essentiae ac naturae eius, quae dicitur conditio vel causa necessario nixa cum conditionato vel effectu determinato, etiam hoc conditionatum hicie effectus com-

prehenditur. Sic Deus in comprehensione suae omnipotentiae intelligit veritatem: si vellem mundum creare, mundus fieret. Ita pariter non potest perfecte comprehendti natura et essentia physica cum ceteris adiunctis mentis A, simulque natura supernaturalis illustrationis B, quin in ea ipsa illustratione intelligatur necessario consequens pia cogitatio indeliberata. Licet igitur in his propositionibus sermo sit de existentia contingente, si causa non necessario agens spectetur, non est ea tamen contingens sed necessaria, si spectetur nexus cum hypothesi; intelligere autem existentiam, quae non actu est, sed necessario foret ex ipsa natura conditionis vel causae, si haec poneretur, nihil est aliud quam intelligere rerum naturas et essentias in statu possibilitatis, quae ipsa est scientia simplicis intelligentiae. Hinc qui putant, causas secundas etiam liberas nihil posse agere, nisi quatenus ad hunc actum in individuo physice praedeterminantur a causa prima; supposita vero tali praedeterminatione, et dum ea causam secundam praemovet, repugnare ut talis actus non eliciatur; ii omnes consequenter etiam circa conditionata nullam possunt agnoscerre proprie dictam scientiam *medium* inter *visionem existentiarum* et *intelligentiam existentiarum*. In omni enim actu secundo, qui intelligi debeat tamquam futurus sub conditione, conditio semper est actus primus proxime expeditus cum omnibus suis adiunctis. Iam vero in horum theologorum sententia ad actum primum proxime expeditum voluntatis creatae pertinet apposite praedeterminatione. Unde omnis veritas conditionata actus secundi revocatur ad hanc: si Petrus erit praedeterminatus ad talem actum, elicit hunc actum; si non erit praedeterminatus, non elicit. Talis autem cognitio, nondum verificata alterutra conditione, est *scientia simplicis intelligentiae* (1), cognitio scilicet naturae ac essentiae rerum;

(1) Potest haec etiam cognitio in decreto conditionato dici *media* inter scientiam *simplicis intelligentiae* et *visionis*, si nomine *simplicis intelligentiae* comprehendas tantum scientiam mere possibilium. Hac consideratione Ferd. Bastida retorsit obiectionem ductam ex eo, quod sufficiens censeri debeat divisio penes veteres solemnis in scientiam *simplicis intelligentiae* et *visionis* (Liv. de Meyer Hist. de auxil. I.V. c. 47. p. 511.). Sed de nomine non est, quod simus nunc solliciti.

verificata conditione est *visio* actus secundi. Hinc etiam omnino consequenter ad haec principia post Didacum Alvarez docebant iidem, huiusmodi conditionata cognosci a Deo in suo decreto, quod dicebant « *absolutum subiective* seu ex parte actus, et *conditionatum ex parte obiecti*, » in decreto nempe, quod actu est in Deo, sed quo non decernit ut talis actio creature sit; sed tantum ut talis actio *esset*, si quaerat conditio poneretur. Cognovit e. g. Deus habitatores Ceilae (1. Reg. XXIII. 1. sq.) tradituros esse Davidem, si in urbe maneret, quia decretivit pro tali hypothesi eos ad hunc actum, quatenus est aliquid physicum, praedeterminare. Cognitio huius decreti est *scientia visionis*, cognitio talis actus, qui foret sub ea conditione, est cognitio *simplicis intelligentiae*; nihil enim est aliud quam cognitio essentiae et naturae talis actus primi proximi Ceilanitarum numquam futuri, ex quo *in sensu composito* cum omnibus constituentibus h. e. *in sensu composito* cum praedeterminatione non posset non sequi actus secundus traditionis.

Scientia itaque Dei, quam hac thesi defendimus, alterius est rationis. Sermo enim nobis est unice de scientia existentiae actuum liberorum creatae voluntatis, qui forent sub conditione, quacum nexum quidem habent tamquam cum sua conditione, qua posita forent, qua sublata non forent; non tamen habent nexum necessarium nec ex ipsa natura conditionis infallibilem, atque adeo etiam ea conditione supposita possent non esse. Quod vero sub tali conditione potius essent quam non essent, non aliunde est infallibile, quam quod verum est, voluntatem sub tali conditione ad hos potius actus se determinaturam esse, cum aequo posset ad eos se non determinare vel determinare ad alios. Unde non modo ipsa conditio sub qua forent, est aliquid ontologice contingens, sed contingens est etiam nexus existentiae actuum cum conditione (1); et necessitas existentiae nulla est, nisi consequens non modo ad suppositionem causae, ve-

(1) Propter hanc rationem s. Thomas aliquae Scholastici veteres nomine futurorum contingentium solent intelligere futura, quae pendent a libertate creatae; futura autem quorum nexus cum causa quantumvis contingente est necessarius, appellant futura necessaria.

rum etiam ad suppositionem facti existentiae; quatenus nimirum quod est, non potest simul non esse.

Est per se satis manifestum, perinde esse utrum quaestio instituatur de actu, qui numquam re ipsa futurus est, quia conditio non verificatur; an actus, qui quidem aliquando reapse conditione verificata futurus est, consideretur in signo priori ad suppositionem verificandae conditionis. Sicut enim ex duabus propositionibus conditionis numquam verificandae: si Tyrii et Sidonii viderent signa Christi, agerent poenitentiam, non agerent poenitentiam; ita ex duabus aliis verificandae conditionis: si Corozaimitae et Betzaiditae viderent eadem signa, agerent poenitentiam, non agerent poenitentiam, una necessario vera est et altera falsa, praescindendo omnino a reali existentia et praevisione signorum. Quamdiu autem haec conditio neutrī supponitur concessa vel positive negata, evidenter cognoscibilitas veritatis utroque est in eodem statu. Eodem ergo modo se habet divina scientia impenitentiae Galilaeorum in signo priori ad decretum et praevisionem conditionis verificatae, quo se habet divina scientia poenitentiae Sidoniorum, si apud eos conditio verificata fuisset, quae tamen numquam est concessa.

Adversarii in re praesenti non omnes eodem modo disputant. Alii enim negabant conditionata, de quibus loquimur, posse esse terminum infallibilis scientiae; adeoque vel simpliciter negabant horum scientiam in Deo vel, quod videtur absurdius, tribuebant Deo scientiam *conjecturalem* (cf. Liv. de Meyer Hist. de Auxil. 1. V. cc. 44. 46; Georg. Albertini dissert. ad Dominic. Pelegrini n. 60; vide et Thomassin. de Deo 1. VII. c. 23); alii affirmabant, cognosci huiusmodi conditionata non posse nisi in antecedentibus decretis divinis, quae ratione obiecti appellabant *decreta objective conditionata*. Cum vero merito videretur «fictitium et ridiculum», ut loquuntur Zumel theologus illius scholae et post illum Gonetus aliquie, huiusmodi decreta asserere actu in Deo esse quoad omnia conditionata in infinitum possilia; semper manebat consequens, ut de conditionatis multitudine infinitis scientia Dei infallibilis negare-

tur. De huiusmodi decretis conditionalium absolute antecedentibus, quantum opus est, dicemus in thesi sequenti.

Status igitur praesentis quaestione est tum universim, utrum Deus liberos actus creaturarum sub conditione futuros infallibiliter cognoscat; tum (strictius definiendo) utrum Deus infallibiliter cognoscat, quid creata voluntas esset electura, si constitueretur sub his illisve conditionibus actus primi ita comparatis, ut non ex natura et internis conditionibus actus primi, sed solum ex libera determinatione voluntatis infallibiliter futurus esset determinatus actus secundus. Id affirmamus in enuntiatione theseos; ubi etiam triplicem argumentorum fontem indicamus:

I. Ex Scriptura seligemus inter testimonia plurima, quae adferri solent, unum et alterum vulgatissimum, sed ideo non minus validum. Imprimis in historia narrata 1. Reg. XXIII. 1-13. constant sequentia. a) Nec descensus Saulis contra urbem Ceilam nec proditio Ceilanitarum erat factum aliquando absolute futurum. b) In hypothesi, quod maneret David in urbe, et in omnibus adiunctis actum primum concomitantibus nihil erat, quocum actus secundus, ut Saul descendenter et cives Davidem proderent, infallibiliter et certitudine absoluta necteretur. Quod Ceilanitae iam proditionem meditabantur, non est in historia, ex qua potius contrarium colligitur; sed id fingit Thomassinus (I. VII. c. 23. n. 13.); et si hoc concederetur, nondum cum actu primo absoluta et metaphysica certitudine necteretur actus secundus proditionis. Absolutam autem certitudinem enuntiari verbis veritatis infinitae: «descendet, tradent,» nescio quomodo auctor idem negare ausus sit (1). Itaque c) Deus praedicit absoluta affirmatione, fore ut, si David maneat in civitate, Saul descendat ad eam obsidendum, et cives ipsum tradant. Est igitur sine dubio credendum,

(1) Thomassinus in causa conclamata appellat ad paraphrasim chaldaicam, ubi verba sacri textus circumseribuntur: «numquid cogitant me tradere?» Sed auctoritas Ionathanis non est tanti, ut propterea verba textus clarissima in alium sensum detorquere sit integrum. Verbum deinde chaldaicum סְבִירֵין non incommode sicut graecum μέλλω considerari potest simpliciter ut circumscriptio futuri.

utrumque hunc actum liberum sub ea conditione infallibiliter futurum fuisse, et hanc veritatem a Deo absoluta certitudine fuisse cognitam; cum tamen, Davide fuga elapsò, nec descensus Saulis nec proditio civium umquam re ipsa futura erant; sed solum futura fuissent sub conditio ne, si David mansisset Ceilae.

Clarissime hanc scientiam explicavit Raymundus Iordanus cognomento Idiota Abbas Cellensis circa annum 1391, duobus nempe saeculis ante Fonsecam et Molinam in « Oculo mystico » c. 15. n. 12. « Nec tantum oculus Dei ea prospicit, quae revera aliquando erunt; sed etiam quae reipsa non erunt, essent tamen, si aliquid aliud poneretur. Sic enim Davide rogante, an si ipse in Ceila maneret et Saul eo veniret, Ceilitae essent ipsum tradituri, respondit Dominus: tradent. »

Matth. XI. 20-23. (1) coll. Luc. X. 13. Si locus per se

(1) « Si in Tyro et Sidone factae essent virtutes..... olim in cinere et cilicio poenitentiam egissent..... Si in Sodomis factae fuissent virtutes..... forte mansissent usque in hanc diem. » In posteriori versiculo Vulgata habet particulam *forte*, quae deest in versiculo priori; in textu graeco constructio utrobique est plane eadem: εἰ ἐν Τυρῷ καὶ Σιδώνῃ ἐγνωστό αἱ δύναμεις... πάλαι ἀνὴν σακκῷ καὶ σπόδῳ μετενομασαν.. Εἴ ἐν Σόδομοις ἐγνωστό αἱ δύναμεις... ἐμέναν ἀνὴν μεχρὶ τῆς σημεροῦ. Ita particulam ἀνὴν Vulg. reddit *forsitan* Io. VIII. 19: « si me sciretis, forsitan et Patrem meum sciretis » ἀδείᾳ ἀν., contra Io. XIV. 7. in eadem constructione verit *utique*: « si me cognovissetis, et Patrem meum utique cognovissetis » ἐγνωσάτε ἀν. Eadem varietate, quod Ps. LIV. 13. graece est: ὑπῆγεγκα ἀν... ἐκρύψατε ἀν, Vulg. interpretatur: « sustinuisse utique... abscondisse me forsitan. » Particula haec graeca constructa cum indicativo nullatenus exprimit rem incertam esse, sed tantummodo conditionatam; e. g. Luc. VII. 39: « hic si esset propheta, sciret utique ἐγνωσέν ἀν, quae et qualis est mulier? » 1. Cor. I. 8: « si cognovissent, numquam crucifixissent, οὐδὲ ἀνταπωσαν. Cf. Matth. XII. 7; Io. V. 46; XIV. 28; Heb. IV. 8; Gen. XXX. 27; XXXI. 27. Vide Wiener Grammat. idiom. N. T. ed. 5. p. 352.

Quod vero pertinet ad particulam, quae, ut in Vulgata est, videtur exprimere dubitationem, et saepius in divinis revelationibus relate ad actiones humanas liberas occurrit, iam PP. animadverterunt, hac loquendi forma indicari, nullam inferri a divina scientia necessitatem nostris actionibus. Ita Hieronym. in Ier. XXVI. 3. T. IV. p. 1025: « verbum ambiguū *forsitan* maiestati Domini non potest convenire; sed

et in contextu inspiciatur, in eo edicitur a veritate infallibili, liberos poenitentiae actus Tyriorum et Sidoniorum futuros fuisse sub quibusdam conditionibus internis et externis, quae per se et ex sua indole esse poterant, quin poenitentia sequeretur; sicut sub conditionibus parilibus, sub quibus poenitentia sequi potuisset et debuisset, incolae civitatum Corozaim et Betzaida contra voluntatem Dei et Christi antecedentem et sincerissimam in impenitentia persistierunt. Ab hoc autem obvio verborum sensu discedere fas non esse, persuadent tum alia tum commentarii Patrum, inter quos Augustinus pluribus in locis et constanti asseveratione Christi infallibilis veritatis verba in hanc sententiam interpretatur. « Numquid possumus dicere, etiam Tyrios et Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse aut credituros non fuisse, si fierent; cum eis ipse Dominus attestetur, quod acturi essent magnae humilitatis poenitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum? » Aug. de Bono persever. c. 9; cf. Enchirid. c. 95. Vide PP. alios apud Didac. Ruiz disp. 62. sect. 1.

Act. XXII. 17-21. asseverat Deus, eos Hierosolymitas, quos Paulus suum testimonium recepturos esse sperabat, restituros esse Spiritui Sancto, si Paulus eis praedicaret. Atqui certissimum est, illos sub hypothesi praedicationis Pauli, cum gratia interna sufficiens utique non defuisset, potuisse credere vel non credere. Cognovit ergo Deus inter duo illa possibilia et ex natura actus primi indifferentia, unum quod sub ea hypothesi certe futurum fuisse.

Ex Ier. XXXVIII. 14-20. simili omnino ratione idem colligitur.

II. Patrum sententiam minime ambiguam intelligere linostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium, ne ex praescientia eius quasi necessitate vel facere quid vel non facere cogatur. » Cf. Theodoretum in eundem locum; Chrysost. in Matth. hom. 68. al. 69. n. 1; Origen. apud Euseb. Praepar. Evang. l. VI. p. 289. Indicatur scilicet huiusmodi locutionibus, antecedenter et ex natura ipsa liberi arbitrii unum aequum ac alterum fieri posse; non tamen indicatur, consequenter ad suppositionem liberae electionis, ut divinae scientiae subest, actum non esse determinatum, ac proinde determinate cognoscibile ut futurum vel absolute vel sub conditione.